

ČLANCI

Most od paleografije do interpretacije gregorijanskog pjevanja

Mirja Tabak, Split

Ovim informativnim člankom željela bih potaknuti na razmišljanje naše stručnjake gregorijanskog pjevanja ne bi li i na našim prostorima zaživjela – ne više nova – nastojanja oko izvorne interpretacije gregorijanskog pjevanja. Nije mi namjera govoriti o samoj semiologiji*, nego tek ukazati na osobno iskustvo ljepote gregorijanskih napjeva oživljenih izvornom interpretacijom.

Od riječi do tona

Kad je riječ o gregorijanskom pjevanju, obično se misli na monodijsku glazbu, zapisanu kvadratnim znakovima i pjevanu na određeni tekst. Zbog bogatih melodijskih linija važnost samog liturgijskog teksta biva često zanearena – Nastojanja stručnjaka gregorijanskog pjevanja – paleografa i semiologa** – idu upravo za tim da ovom pjevanju na temelju sačuvanih rukopisa povrate izvornu vrijednost, namjenu i značenje. Rezultati znanstvenih istraživanja pokazuju da je piramida bila postavljena na vršak. Naime, melodijska linija gregorijanskih napjeva ne ide od zvuka preko znaka do riječi, nego obratno – od riječi preko znaka do zvukovnog ostvarenja.¹ U liturgijskom činu živa Božja riječ gregorijanskim napjevom biva obučena u najbogatije i najuzvišenije glazbeno ruho, jer je ton u službi riječi, a taj elemenat spojen jedan s drugim čini pravu simbiozu gdje „sveto pjevanje združeno s riječima, tvori potrebit i sastavni dio svečane liturgije.”²

Od Solesmes-a do Münsterschwarzach-a

U povijesti gregorijanskog pjevanja postoji više razdoblja, kako u njegovu nastanku tako i u vrednovanju. Ovdje je riječ o najnovijim i teoretskim i praktičnim pokušajima obnove pjevanja „vlastitog rimskoj liturgiji”,³ a ona se temelji na onoj započetoj još krajem 19. stoljeća u Francuskoj, u Solesmes-u, točnije njezinu drugom dijelu koje je uhvatilo maha sredinom 20. stoljeća. Ovo drugo razdoblje obnove obilježeno je rezultatima zauzetih znanstvenika paleografa i semiologa – Dom Eugène Cardine-a i njegovih učenika.

Poznavaočima semiologije ime Eugène Cardine-a zasigurno mnogo govori, jer je bio prvi koji je na Drugom internacionalnom kongresu za katoličku crkvenu glazbu u Beču 1954. svojim referatom *L'interprétation traditionnelle du chant gregorien* udario temelje mosta između paleografije i interpretacije gregorijanskog pjevanja. U suradnji sa svojim učenicima G. Joppichom i R. Fischer-om E. Cardine izdaje u Rimu 1968. godine značajno djelo *Semiologia gregoriana* koje postaje polazište daljnjih istraživanja izvornih gregorijanskih napjeva.

Detaljnou znanstvenom analizom svakoga pojedinačnog rukopisnog znaka gregorijanskih napjeva, odnosno njihovom interpretacijom, pozabavili su se brojni semiolozi cijelog svijeta i svoja su iznašaća objavljivali u magistarskim i doktorskim radovima. Lista spomenutih radova, do tada objavljenih, vrijedan je i značajan dokument semiologije.⁴

Münsterschwarzach, glasovita benediktinska opatija u blizini Nürnberga, ušla je u povijest gregorijanskog pjevanja po zauzetom radu internacionalne skupine semiologa pod vodstvom spomenutog Dom Cardinog učenika Godeharda Joppicha. Ova opatija postala je na njemačkom jezičnom području jezgrom i središtem događanja u novoj interpretaciji gregorijanskih napjeva. U opatiji Münsterschwarzach, te opatiji St. Ottilien, a i u raznim većim njemačkim središtima skupina stručnjaka semiologa – Godehard Joppich, Rupert Fischer, Johannes Berhmans Göschl i drugi – održavaju već niz godina intenzivne cjelotjedne seminare o semiologiji. Svaki stupanj studija sastoji se od šest seminara (dva put godišnje tijekom tri godine). Internacionalni tečajevi o gregorijanskom pjevanju, odnosno semiologiji održavaju se redovito u Essenu.

Uz nezaobilazni niz djela o paleografiji *Paleographica musicale*, *Semiologia gregoriana*, *Monumenta paleographica gregoriana* zainteresiranim poznavateljima njemačkog jezika preporučila bih rado niz svezaka koji obrađuju semiološke probleme, a izlaze dva puta godišnje, u travnju i u listopadu, pod nazivom *Beiträge zur Gregorianik*, Gustav Bosse Verlag, Regensburg. Svaki svezak obrađuje po jedan, dva ili najviše tri semiološka

* SEMIOLOGIJA = znanost o znakovima (npr. u medicini: o simptomima ili znacima bolesti, a ovdje: o znacima u koralnoj notaciji)

** SEMIOLOG = stručnjak koji proučava znakove određenoga znanstvenog ili umjetničkog područja.

PALEOGRAFIJA = znanost o starom (notnom) pismu. (op. ur.)

problema. Evo nekih od autora i njihovih tema (u prijevodu): Rupert Fischer: *Semiološko značenje i interpretacija neume „pes“*; Epiphonus ili Cephalicus?, Godehard Joppich: *Specijalni torculus kao interpunkcijska neuma*; Bivirga na zadnjem slogu riječi, Johannes Berhmans Göschl: *O ritmičkom i estetskom problemu artikulacije slogova uzlaznih neuma*, Alofons Kurris: *Mogućnosti i ograničenja kvadratne notacije*, Heinrich Rumphorst: *Quilisma-Scandicus u odnosu na tekst*. Treba pripomenuti da se ovdje radi o specijalizirano obrađenim semiološkim problemima na vrlo visokoj znanstvenoj razini. O novim dostignućima i spoznajama na području palografije i semiologije održan je u Veroni u svibnju 1991. trodnevni *Četvrti internacionalni kongres gregorijanskog korala*. Jörg Stephan Vogel izvjestio je o radu ovog kongresa u njemačkom časopisu za crkvenu glazbu *Musica sacra* 1991/5. i zaključio da su na Kongresu dani novi poticaji za daljnja znanstvena i praktična tumačenja semioloških problema u izvornim rukopisima i njihove interpretacije u duhu Eugène Cardine-a.

Nije li vrijeme da ova gibanja na području gregorijanskog pjevanja postanu izazovom i na našim prostorima?!

BILJEŠKE:

- ¹ Usp: L. Agostini – J. Göschl, *Einführung in die Interpretation des Gregorianischen Chorals*, Gustav Bosse Verlag, Regensburg 1987, S. 22.
- ² *Sacrosanctum Concilium*, br. 112.
- ³ Isto, br. 116.
- ⁴ Objavljeno u djelu L. Agostini-a „La semiologia gregoriana e Eugène Cardine OSB“, *Ut mens concordet voci*, St. Ottilien 1980, S. 492.

Literatura:

Musik im Gottesdienst: Band 1. Herausgegeben von Hans Musch, Gustav Bosse Verlag, Regensburg 1983.

Luigi Agostini – Johannes Berhmans Göschl: *Einführung in die Interpretation des Gregorianischen Chorals*, Band 1, Gustav Bosse Verlag, Regensburg 1987.

Jörg Stephan Vogel: *Der 4. Internationale Kongress des Gregorianischen Chorals in Verona, Musica sacra*, Heft 5, Regensburg 1991.

Sv. Cecilija između dvaju svjetskih ratova i glazbena kritika

Sanja Majer-Bobetko, Zagreb

Pregledni znanstveni članak

„Muzički su se časopisi pojavili da zadovolje niz specifičnih potreba. U službi propagande prave, zdrave muzičke umjetnosti i pravilnog usmjerivanja muzičkih nastojanja jedne određene sredine oni donose studije i članke iz najrazličitijih glazbenih područja, objavljuju osvrte na priredbe u kazalištu, koncertnoj dvorani i drugdje, recenziraju novoizdale muzičke knjige i muzikalije te informiraju o značajnim zbivanjima u domaćem i stranom muzičkom svijetu. Specijalizirani muzički časopisi posvećeni su specifičnim problemima pojedinih muzičkih struka: muzikologije, muzičke pedagogije, crkvene glazbe, suvremene glazbe i sl.

No da bi se u nekoj sredini pojavio glazbeni časopis, treba da bude ostvareno nekoliko uvjeta. Građanski stalež – koji je dao pobudu za nastajanje prvih muzičkih časopisa – mora biti dovoljno jak i razvijen; ljubav prema muzičkoj umjetnosti mora se u njemu roditi i poticati ga da o njoj još više dozna i nauči. Ovo će doći posebno do izražaja kad se u Evropi, ponesenoj romantičnim idealima, snažno razvije težnja za otkrivanjem vrijednosti iz prošlosti.

Ali već u samom početku života muzičkih časopisa iskristalizirale su se postepeno komponente bez kojih je postojanje časopisa uopće, pa tako i muzičkih nezamislivo. To su s jedne strane uređivanje časopisa i suradnja u njemu, a s druge publika kojoj je namijenjen. Puna ravnoteža tih triju elemenata: urednika, pisca, čitatelja, održavana jasno postavljenim i ostvarenim zadacima i dovoljnim brojem zainteresiranih, osigurava trajnost života muzičkom časopisu, koji ponekad može preživjeti i čitavo stoljeće.”¹

Četnaest naslova glazbenih časopisa koji su se u Hrvatskoj pojavili između dvaju svjetskih ratova svjedoče o „zlatnom dobu” hrvatske glazbene periodike; identičan broj časopisa je, naime, pokrenut tijekom svih 45 godina naše poslijeratne povijesti, tj. u dvostruko dužem vremenskom razdoblju.² Na temelju toga moglo bi se zaključiti da su uvjeti što ih iznosi Josip Andreis u netom citiranom odlomku bili idealni. Ali, tomu nije baš tako. Samo je jedan časopis – *Sv. Cecilija* – izlazio kontinuirano tijekom cijeloga spomenutog razdoblja, dok su ostali – zbog nedovoljnog broja suradnika, i pretplatnika, odnosno zbog drugih poteškoća – izlazili tijekom nekoliko godišta ili tek nekoliko brojeva. Napad na bivšu